

Европейската политика за устойчиво земеделие и Общата рамка за мониторинг и оценка

Селското стопанство заема особено място в центъра на обществото, околната среда и икономиката на Европейския съюз.

Предвид това общата селскостопанска политика (ОСП) комбинира социални, икономически и екологични подходи по пътя към постигане на устойчива система на селското стопанство в ЕС.

Селското стопанство не само предоставя доходи на земеделските стопани и техните семейства в целия ЕС, но и поддържа обществото като цяло чрез редица основни услуги. По-специално селското стопанство допринася за обществото, като:

- осигурява храна и други основни материали за гражданите,
- действа като икономически гръбнак на селските общности.

Общата селскостопанска политика (ОСП) гарантира, че земеделските стопани могат да продължат да предоставят тези услуги в дългосрочен план, като укрепва икономическата устойчивост на селското стопанство. На свой ред икономическите мерки на ОСП съдържат социално приобщаващи разпоредби, като например подкрепа за дребните земеделски стопани и преразпределителни плащания.

Екологичните действия на ОСП също са замислени така, че да бъдат социално устойчиви. Тя поставя добрите екологични практики в центъра на селското и горското стопанство в ЕС, като гарантира, че опазването на планетата и производството на храни могат да вървят ръка за ръка. ОСП подкрепя задълженията в областта на управлението и инвестициите, които са от полза за околната среда, ОСП дава възможност на всички земеделски стопани да опазват природните ресурси и биологичното разнообразие от името на обществото — основна услуга, която в противен случай не би била платена от пазара.

Освен това чрез политики и действия, които са специално насочени към продоволствената сигурност и подкрепят селските общности, ОСП гарантира, че селското стопанство може да допринася за устойчивостта на всички равнища на обществото.

Изменението на климата поставя редица предизвикателства пред селското стопанство в ЕС. Чрез ОСП се помага на земеделските стопани да посрещнат тези предизвикателства и да допринесат за намирането на решения.

Селското и горското стопанство са изложени в голяма степен на въздействието на покачващите се световни температури — по-големите сезонни колебания нарушават селскостопанските цикли, а променящите се модели на валежите и екстремните

метеорологични явления, като например горещи вълни, суши, бури и наводнения, пораждат значителни предизвикателства.

Общата селскостопанска политика има за цел да се осигури възможност на земеделските стопани да се адаптират към климатичната несигурност, да се намалят емисиите и да се смекчи изменението на климата.

С ОСП се насърчават устойчивите селскостопански системи в ЕС и се предоставя възможност на земеделските стопани да:

- осигуряват безопасна, здравословна и устойчиво произведена храна за обществото;
- получават стабилен и справедлив доход, като се взема предвид пълният набор от обществени блага, които те предоставят;
- опазват природните ресурси, да подобряват биологичното разнообразие и да допринасят за борбата с изменението на климата.

Чрез редица правила и мерки ОСП предоставя подкрепа за действия в областта на климата в селското и горското стопанство.

Развитие на селските райони

Една от шестте приоритетни области на развитието на селските райони (т.нар. „втори стълб“ на ОСП) е „насърчаването на ефективното използване на ресурсите и подпомагането на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в секторите на селското стопанство, храните и горското стопанство“. В своите програми за развитие на селските райони страните от ЕС могат да допринесат за тази приоритетна област чрез мерки, които:

- улесняват доставките и използването на енергия от възобновяеми енергийни източници;
- водят до намаляване на емисиите на парникови газове и амоняк от селското стопанство;
- стимулират съхраняването и улавянето на въглерод в сектора на селското и горското стопанство.

Държавите от ЕС могат да насочат редица мерки към действията в областта на климата и адаптирането, като например:

- мерките за агроекология и климат, съгласно които земеделските стопани могат да се ангажират с благоприятни за климата практики и системи за управление, като агроекология или агролесовъдство;
- инвестициите във физически активи, които могат да бъдат насочени към съоръжения за съхранение на оборски тор, намаляващи емисиите на амоняк;
- мерките за подпомагане на развитието и управлението на горите, които засилват важната роля на горите за улавянето на въглерод;
- мярка за управление на риска, която може да се използва за подкрепа на взаимоспомагателни фондове за неблагоприятни климатични явления;
- мерките за сътрудничество, трансфер на знания и консултантски услуги, които насърчават знанията и иновациите в областта на селскостопанските практики, свързани с климата.

Европейската мрежа за развитие на селските райони улеснява обмена на знания и сътрудничеството в областта на биоикономиката и действията в областта на климата в селските райони.

Насърчаване на устойчиви селски общности

Селското стопанство е гръбнакът на селските общности в целия ЕС. Тези общности са изправени пред редица предизвикателства, като например застаряването на населението и недостатъчно развитата инфраструктура, както и липсата на услуги и възможности за работа.

ОСП спомага за повишаване на устойчивостта в селските общности по редица начини:

- политиката за развитие на селските райони е насочена към социалното приобщаване, създаването и диверсификацията на работни места и развитието на инфраструктурата в селските райони, като например разширяване на широколентовото покритие;
- Програмите за развитие на селските райони включват и подпомагане на LEADER.
- метод, който обединява селските общности при изготвянето и управлението на стратегии за местно развитие, за да се справят с предизвикателствата, пред които са изправени;
- допълнителното подпомагане за земеделски стопани в райони с природни или други специфични ограничения спомага за смекчаване на отрицателните социално-икономически последици от изоставянето на земи, докато специфичните плащания за млади земеделски стопани насърчават приемствеността между поколенията и трайността на населението в селските райони;
- Чрез общата рамка за мониторинг и оценка (ОРМО) Комисията събира всеобхватни социално-икономически показатели за селските райони, като осигурява основани на данни решения за основни социални въпроси като обезлюдяване, бедност и безработица.

ОСП също така признава и укрепва връзката между селските общности и околната среда в селските райони. Мерките за опазване на ландшафта, дивата флора и фауна и природните ресурси като чист въздух и реки са не само от полза за селското стопанство и околната среда: те също така допринасят за качеството на живот в селските райони, както и за откриването на възможности за развлекателни дейности и туризъм, с цел допълнително подпомагане на селските общности.

Производство на безопасни и устойчиви храни

Продоволствената сигурност е в основата на ЕС. Една от първите цели на ОСП, една от първите и най-големи политики на ЕС, беше да се гарантира продоволствената сигурност след Втората световна война.

Стратегията „От фермата до трапезата“ отразява ранните цели на ЕС, като очертава пътя към устойчива продоволствена система в ЕС. Тази система ще отговори на нуждите на нарастващото население и ще гарантира, че храните се произвеждат при спазване на високи здравни, екологични и етични стандарти.

За да помогне на селското стопанство да отговори на нуждите на обществото, ОСП се стреми към ефективно производство на храни, което постига максимална възвръщаемост за земеделските стопани, потребителите и околната среда чрез:

- трансформиране на производствените методи и системите за управление с цел намаляване на употребата на пестициди и торове и оптимално използване на природосъобразни, технологични и цифрови решения,
- осигуряване на широк набор от действия за подпомагане, които укрепват доходите на земеделските стопанства и повишават конкурентоспособността,
- финансиране на мерки за информиране и насърчаване с цел образование на потребителите относно селското стопанство в ЕС като безопасен и устойчив източник на тяхната храна.

Ролята на знанията и иновациите

Знанията, научните изследвания и иновациите могат да придадат жизненост на селските райони, за да се осигури и подпомогне осигуряването на жизнено бъдеще за селските общности:

- политиката за развитие на селските райони подкрепя иновациите в селските райони чрез Европейското партньорство за иновации в областта на селското стопанство (ЕПИ-АГРИ) и инициативи като интелигентните села;
- научните изследвания и иновациите в области като динамиката и политиките в селските райони и селското стопанство, увеличаването на човешкия капитал и стимулирането на системите за иновации насърчават устойчивостта на селските общности и играят важна роля за стимулирането на екологосъобразен и социално приобщаващ икономически растеж;
- научните изследвания и иновациите са посветени също така на области като устойчиви, иновативни и кръгови вериги за създаване на стойност в областта на храните и нехранителните продукти, екологични подходи към селското стопанство и цифрово селско стопанство, което дава възможност за постигане на продоволствена сигурност, без да се оказва допълнителен натиск върху околната среда;

целите на ОСП за производство на храни се подкрепят допълнително от Съвместния изследователски център — службата на Комисията за наука и знания, която извършва изследвания в областта на селското стопанство и продоволствената сигурност.

Новата ОСП ще гарантира непрекъснат достъп до висококачествени храни и силна подкрепа за европейския селскостопански модел. Тя ще бъде структурирана около девет ключови цели, три от които са съсредоточени върху икономическата устойчивост на селското стопанство на ЕС:

- подпомагане за достатъчно надеждни земеделски доходи и устойчивост в целия Съюз с цел подобряване на продоволствената сигурност;
- засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията;
- подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за създаване на стойност.

Въз основа на предложенията на Комисията една от деветте конкретни цели на новата ОСП ще се съсредоточи върху смекчаването на последиците от изменението на климата и адаптирането към него, както и върху развитието на използването и доставянето в селското стопанство на устойчива енергия.

В своите стратегически планове по ОСП държавите от ЕС могат да включат мерки за постигане на целите на ЕС в областта на климата, като насочат вниманието си към националните нужди и потенциал. Държавите ще разполагат с повече гъвкавост да разработват мерки, съобразени с местните и регионалните изисквания за адаптиране към изменението на климата, и да се възползват от възможностите за намаляване на емисиите в своите селскостопански сектори.

Новата ОСП ще започне да се изпълнява през 2023 г., ще приведе селското стопанство в по-тясно съответствие с амбициите в областта на климата на Европейския зелен пакт.

Новата ОСП ще включва нова екологосъобразна архитектура, с която ще се увеличат възможностите за благоприятно за климата земеделие. Така например по-голямата обвързаност с условия ще включва съществуващите изисквания, като например опазването на постоянно затревени площи, но в засилена и рационализирана форма. Тя ще включва и изисквания като опазването на торфищата и влажните зони. Освен това значителна част от бюджета на ОСП ще бъде предназначена за екосхеми за подкрепа на доброволни практики от страна на земеделските стопани, които допринасят за смекчаване на изменението на климата и намаляване на емисиите. През януари 2021 г. Комисията публикува примерен списък с екосхеми, включващ няколко полезни за климата практики. Освен това чрез подкрепата за развитието на селските райони ще продължат да се финансират плащания за управление на земята, инвестиции, изграждане на знания, иновации и сътрудничество, свързани със смекчаването на изменението на климата и адаптирането към него.

Знания, научни изследвания и иновации

Знанията и иновациите могат да помогнат на селското стопанство да остане рентабилно както в настоящето, така и в бъдеще:

- научните изследвания и иновациите могат да предоставят нови техники и технологии за подобряване на производителността, без да оказват допълнителен натиск върху околната среда, докато системата за съвети в селското стопанство може да гарантира, че земеделските стопани са информирани за последните развития и подобрения;
- Европейското партньорство за иновации в областта на селското стопанство (ЕПИ-АГРИ) насърчава и разпространява новаторски идеи, за да помогне на земеделските стопани да произвеждат „повече и по-добре от по-малко“.

Като финансира научните изследвания и иновациите Комисията подкрепя разработването на модерни системи за селско и горско стопанство, които могат да допринесат за действията в областта на климата, като същевременно продължат да бъдат продуктивни и рентабилни. Например целта на мисията на „Хоризонт Европа“ за добро състояние на почвите ще е да се използва потенциалът на почвите за смекчаване на последиците от изменението на климата.

Чрез системата за съвети в селското стопанство се споделят нови знания и добри практики, което помага на земеделските стопани да прилагат подходящи решения за своите специфични нужди.

Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост (ЕПИ-АГРИ) обединява целеви групи, оперативни групи, проекти, публикации и прояви за насърчаване на иновациите в областта на селското стопанство и изменението на климата. Приоритетните области включват съхранението на въглерод в земеделието, агролесовъдството, намаляването на емисиите в говедовъдството и използването на енергия от възобновяеми източници в стопанствата.

Общата рамка за мониторинг и оценка

Европейската комисия създаде обща рамка за мониторинг и оценка (ОРМО), за да се извършват оценки и да се подобрява ефективността на общата селскостопанска политика (ОСП) за периода 2014—2020 г. Въведен бе преходен регламент за удължаване на срока на повечето правила на ОСП за периода 2014—2020 г. до края на 2022 г.

Резултатите от мониторинга и оценката предоставят ценна информация. Те:

- осигуряват солидна аналитична основа за изготвяне на бъдещи политики;
- помагат при определянето на целите на политиките и програмите и след това се използват за измерване на изпълнението на тези цели в дългосрочен план;
- допринасят за отчетността на публичните разходи и помагат да се отвърне на тревогите и въпросите на гражданите относно използването на парите на данъкоплатците.

За да се гарантира подходящ мониторинг и оценка, политическите цели трябва да бъдат свързани с планираните мерки. Целите на ОСП са:

- жизнеспособно производство на храни с акцент върху селскостопанските доходи, селскостопанската производителност и стабилността на цените;
- устойчиво управление на природните ресурси и действията, свързани с климата, с акцент върху емисиите на парникови газове, биологичното разнообразие, почвите и водите;
- балансирано териториално развитие с акцент върху заетостта, растежа и бедността в селските райони.

Мониторинг

Елементът за мониторинг на ОРМО предоставя ключова информация за изпълнението на ОСП. Комисията наблюдава настоящите тенденции на селскостопанските пазари, развитието на селските райони и използването на средствата по ОСП.

Определени са редица видове показатели в подкрепа на оценката на резултатите от ОСП.

- Показатели за контекста, описващи общата информация от значение за политиката (като например наличната земеделска земя или средната възраст на лицата, управляващи земеделски стопанства);
- Показатели за крайните продукти по отношение на подпомагането на доходите и пазарните мерки, които предоставят информация например за броя на бенефициерите на подпомагането на доходи по ОСП;
- Показатели за изпълнението на политиките на ЕС за развитие на селските райони, например относно публичните разходи за инвестиции;
- Показатели за резултатите от подпомагането на доходите по линия на ОСП, чрез които се измерват преките и непосредствени последици от интервенциите

(например процента от доходите на земеделските стопани, получен от подпомагане на доходите);

- Показатели за резултатите в областта на развитието на селските райони, чрез които се оценява въздействието на политиката в тази област, като например предотвратяването на ерозията на почвите и подобряването на управлението на почвите. Повечето от тези показатели са също така целеви показатели. Освен това показателите за допълнителни резултати по отношение на развитието на селските райони имат за цел да се оцени нетният ефект от интервенцията в рамките на ОСП (актуални данни от 2021 г.);
- Целеви показатели, използвани за определяне на количествени цели в началото на програмния период за политиката за развитие на селските райони (някои от които съответстват на показателите за резултати);
- Показатели за въздействието, чрез които се измерва въздействието на политическите интервенции в дългосрочен план и когато то надхвърля непосредствения период (някои от тях също са включени в набора от показатели за контекста).

Избраните показатели се представят визуално и интерактивно на таблото по теми, като например подпомагане на доходите от селскостопанска дейност, изменение на климата и качество на въздуха, пазарна ориентация и биологично производство.

Комисията актуализира ежегодно данните (в зависимост от наличността) за набор от показатели за контекста, отразяващи съответните аспекти на общите тенденции, които могат да окажат влияние върху изпълнението, постиженията и резултатите на ОСП.

Доклади на Общата рамка за мониторинг и оценка

Комисията публикува доклади за прилагането на Общата рамка и резултатите, в които се оценява изпълнението на ОСП.

Първият доклад относно мониторинга и оценката на ОСП за периода 2014—2020 г. бе представен на Европейския парламент и на Съвета през 2018 г. (COM/2018/790 final) и е допълнен от втория доклад, публикуван през декември 2021 г.

Към рамката за качество на изпълнението, мониторинг и оценка

На 6 декември 2021 г. бе приет Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове по ОСП. С този регламент се установява рамката за качество на изпълнението, мониторинг и оценка, която се прилага за ОСП от 2023 г. до 2027 г.

Рамката за качество на изпълнението, мониторинг и оценка подкрепя изместването на акцента на политиката от спазването на правилата към изпълнението и резултатите. Този нов модел на изпълнение, основан на резултатите, използва набор от общи показатели за изпълнението.

Наборът от общи показатели за изпълнението включва:

- показатели за крайните продукти, които ще бъдат използвани за мониторинг на изпълнението на ОСП;
- показатели за резултатите, които ще бъдат използвани за наблюдение на напредъка на държавите от ЕС по отношение на предварително определените цели;

- показатели за контекста и въздействието, които ще бъдат използвани за оценка на цялостното изпълнение на политиката спрямо целите на ОСП.

Жизнеспособните земеделски стопанства са в центъра на селското стопанство в ЕС. Без способността за осигуряване на стабилни и възнаграждащи доходи селското стопанство не би било в състояние да доставя основните си продукти и услуги за обществото. Затова Общата селскостопанска политика (ОСП) включва няколко мерки за гарантиране на икономическата жизнеспособност на земеделските стопанства. Икономическите мерки на ОСП също трябва да бъдат устойчиви и да се съсредоточат върху начините, по които природните ресурси могат да се използват ефективно и отговорно за осигуряването на достоен жизнен стандарт, без да се причинява вреда на околната среда.

Икономическите последици от променящата се околна среда стават все по-очевидни в цяла Европа през последните години. Смушченията, причинени от нестабилните метеорологични условия, като например сушите и наводненията, доведоха до по-ниски добиви и спад в доходите на земеделските стопанства. Затова действията на ОСП, които опазват околната среда, са въведени и за защита на дългосрочната икономическа жизнеспособност на селското стопанство.

Устойчивата система на селското стопанство разчита на активен и ангажиран селскостопански сектор и е наложително екологосъобразното селско стопанство да може да бъде икономически жизнеспособно и рентабилно в краткосрочен план.

ОСП има за цел да постигне икономическа устойчивост чрез:

- подпомагане на поминъка на земеделските стопани чрез прилагане на справедлива система за подпомагане на доходите и постигане на по-голямо равенство във веригата за доставки на селскостопански хранителни продукти;
- укрепване на връзката между подпомагането на доходите и мерките за опазване на околната среда чрез кръстосано спазване и преки плащания за екологизиране;
- предоставяне на помощ за развитие на селските райони, за да се гарантира, че екологичните практики и инвестиции са икономически устойчиви за земеделските стопани.

В по-широк смисъл селското стопанство може да играе роля в една устойчива икономика, като допринася за използването на биомаса в биоикономиката и намалява зависимостта от енергия, основаваща се на въглерод. От своя страна производството на биомаса предлага устойчиви икономически възможности за земеделските стопани, горските стопани и селските общности.

Източници на информация:

https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/socially-sustainable-cap_bg

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef_bg

https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/economic-sustainability/cap-measures_bg

https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/environmental-sustainability_bg

https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/environmental-sustainability/climate-change_bg

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.